

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav lingvistiky a ugrofinistiky

Posudek oponenta na magisterskou práci Martiny Koptové

Frazeologie romštiny ve vybraných textech

Roztoky, 8. září 2011

Posuzovaná práce je studií k frazeologii severocentrální romštiny. Diplomantka excerpuje frazémy z vybraných literárních textů, zjišťuje jejich doloženost ve vzorku mluvených spontánních textů (nativů, konverzací apod.) a testuje znalost vybraných frazémů u vzorku košických mluvčích romštiny. Při definici a klasifikaci frazémů vychází z konceptuálního rámce a terminologického aparátu slovenské a české frazeologie, zvl. z prací J. Mlacka. Deklarovaným cílem studie je přispět, teoreticky i materiálově, k tvorbě frazeologického slovníku „naší“ (severocentrální, resp. slovenské) romštiny.

Odborný význam práce spočívá především v tom, že jde – a to ve světovém kontextu – o první studii, která nabízí teoreticky zakotvenou analýzu romské frazeologie. Její praktický význam pak nalézám v úspěšném naplnění deklarovaného cíle: lze ji podle mého názoru považovat za užitečné východisko pro práci na případném frazeologickém slovníku „naší“ romštiny. Za inspirativní považuju také sociolingvistické aspekty diplomantčina výzkumu, zvl. zjišťování frazeologické kompetence u různých sociálních skupin mluvčích. Posuzovaná magisterská práce svým obsahem i rozsahem splňuje standardy kladené na daný typ odborného žánru a lze ji považovat za velmi kvalitní zpracování daného tématu. V následujícím se proto omezím na kritické připomínky:

- Titul práce by mohl být specifičtější, a to především s ohledem na **dialektní** omezení zdrojů dat. Diplomantka neanalyzuje dialektní rozdíly v oblasti frazeologie, což by bylo pro případný frazeologický slovník tak dialektně heterogenního jazyka, jakým je romština, včetně romštiny severocentrální, jasné desideratum. Diplomantce bych v této souvislosti také hnidopišsky vyčetl, že explicitně nereflexuje terminologický rozdíl mezi severocentrální a tzv. slovenskou romštinou.
- **Struktura práce:** v závěru se vedle obecných konkluzí objevují také generalizující postřehy k jednotlivým kapitolám; ty by bylo vhodnější nejdříve shrnout v závěru samotných kapitol.
- Větší prostor a prominentnější místo by mělo být věnováno popisu použitého **vzorku** mluvených spontánních **textů** a způsobu jejich samotného výběru. Tyto poměrně důležité informace se čtenář dozvídá jen v poznámce.
- V kapitole popisující metodologii **dotazníkového průzkumu** chybí zdůvodnění, proč jsou některé frazémy testovány tzv. otevřenými a jiné tzv. zavřenými otázkami. Při prezentaci úkolu, kdy měli mluvčí doplňovat neúplné frazémy, není explicitně uvedeno, která část frazémů byla vynechána; to se čtenář dozví až z přílohy obsahující použité dotazníky.

- Na mnoha místech zdatelně chybí **doslovný překlad** větných příkladů obsahujících frazémy, zvl. v případech, kdy se relevantně liší od uvedených českých nebo slovenských ekvivalentů vyexcerpovaných z paralelních bilingvních textů. Je potřeba brát v úvahu, že analyzovaná data by měla být přístupná i čtenářům, kteří romštinu neovládají. V opačném případě je značně omezena replikabilita diplomantčinych analýz.
- Poněkud příliš kategoricky se mi občas zdá být formulována opozice mezi jazykem literatury a jazykem mluvené řeči, zvláště uvědomíme-li si způsob získávání a výběru mluvených dat. Z řídkého výskytu určitého frazému v analyzovaných transkriptech (tematicky značně uniformních) textů nelze přece usuzovat na přítomnost či nepřítomnost či větší či menší frekvenci daného frazému v „hovorové“ (neliterární) řeči (např. s. 37, 54). Diplomantka zde zdá se příliš podléhá **dichotomii zdrojů** svých dat.
- Některé **úkoly** v dotazníkovém šetření nebyly dobře promyšleny, což diplomantka ex post – po provedení šetření – částečně reflektuje. Např. úloha 3.5.2.3., která vyžaduje doplnění substantiva ve frazému „spadnout jako rozbitý/é ____“, jsou vedle správného „vejce“ nabízena i substantiva s významem „stín“ a „pták“. Vzhledem k tomu, že rozbitý pták a rozbitý stín jsou těžko představitelné koncepty, lze předpokládat, že správné odpovědi byly motivovány i jinými faktory než znalostí daného frazému.
- Poněkud nejasné zůstává vymezení **idiomů** (s. 17): kritérium holistického (z částí neprediktabilního) významu a kritérium jazykové specifičnosti nevnímám jako ekvivalentní. Také diplomantčiny důvody pro nezahrnutí idiomů typu *del brišind* „pršet“ nebo *del duma* „mluvit“ (s. 36) mi nepřijdou dostatečně přesvědčivé.
- Diplomantka občas ve své analýze přisuzuje nezaslouženě významnou roli **pravopisu**, příp. aktuálnímu zápisu některých forem. Např. výskyt univerbálně zapsaného adjektivního sousloví *koromato* (místo *koro mato* „slepý opilý“) vede diplomantku k tvrzení, že toto sousloví bylo – v dané varietě – univerbalizováno (s. 73). Univerbalizaci však lze detekovat pouze gramatickými nebo fonologickými testy (např. je první člen tohoto potenciálního kompozita flexibilní?), nikoli nekritickým spoléháním na způsob grafického zápisu. Podobně problematické je nezahrnutí sloves s adverbiálními modifikátory mezi frazémy hlavně na základě ortografického kritéria (s. 36).
- Občas se vyskytne **nesprávný překlad** větných příkladů z mluvených textů. Např. věta *me lenge keravas pre choľi mek horšeder* je nesprávně přeložena jako „robili im napriek ešte viac“ místo správného „robil som im [...]“ (s. 54); *kam na kam* neznamena doslova „chci nechci“, nýbrž „chtěj nechtěj“ (s. 74); apod.
- V práci se objevuje poměrně značné množství **chyb v interpunkci a překlepu**. Např. přijetí jedné autorky je zapsáno třemi různými způsoby: správně jako *Hübschmannová*, nesprávně jako *Hübschmannová* a *Hubschmannová*.

Další jednotlivosti:

- Kritérium anomálnosti (s. 21) je podle mého názoru nedostatečně vysvětleno a ilustrováno.
- Překvapuje mě pojetí metonymie jako druhu metafory (s. 22).
- Význam sousloví *ajci ajci* (s. 73) není v úplnosti popsán, jeden z jeho významů („nakonec“) je zřejmý jen z větných příkladů.
- U idiomatických sousloví *koro mato* „slepý opilý“ (s. 72) a *nango pindrango* „ nahý bosý“ (s. 74) je uvedeno, že vznikla spojením dvou zvukově podobných adjektiv. Zvuková podobnost zde však není relevantní (v prvním případě plyne pouze z náhodně shodné délky obou slov a z přítomnosti shodné adjektivní flexe, v druhém z toho, že adjektivum *pind-*

rango je z diachronního hlediska kompozitem adjektiva *nango*), podstatná je souvislost sémantická.

- Objevuje se nesprávná klasifikace slovních druhů: *aňi* – *aňi* „ani – ani“ a *ta* „a“ (s. 75) nejsou částice, nýbrž spojky.

Závěr: Vzhledem k jejímu jednoznačnému odbornému i praktickému přínosu a kvalitnímu zpracování **doporučuju** magisterskou práci M. Koptové k obhajobě a navrhuju hodnotit jako **v ý b o r - n o u**.

Mgr. Viktor Elšík, Ph.D.
ÚLUG FF UK